

Aan: Commissie DiZa, Tweede Kamer

Geachte leden van de commissie,

Gevraagd naar de top drie aandachtspunten voor de commissie in zo'n groot veld als AI in bestuur en beleid is het onvermijdelijk dat er erg veel aspecten niet aan bod komen. Het is een subjectieven momentopname vanuit het perspectief van Waag, een perspectief dat de weerbaarheid en autonomie van de burger in de technische samenleving voorop stelt. Op het gebied van wet- en regelgeving, de lacunes en overlap daarin bij de toepassing van AI ontbreekt bij ons kennis om de diepte in te gaan. Antwoord op deze vraag is dan ook beperkt.

verantwoordelijkheid en wederkerigheid

Het begrip "kunstmatige intelligentie" heeft iets verhullends; het suggereert dat besluitvorming een element van onaantastbaarheid heeft, want het is het resultaat van intelligentie. Ook raakt het de perceptie van verantwoordelijkheid; achter een "intelligent" systeem kan je je makkelijker verschuilen dan achter een spreadsheet.

Zowel ten aanzien als de inzet van AI technologie in de openbare dienstverlening, als bij het gebruik van deze technologie in bredere maatschappelijke context, is duidelijk dat uiteindelijk de mens (juridisch en moreel) verantwoordelijk is voor de besluiten, resultaten en gevolgen van de inzet van deze technologie.

Om die verantwoordelijkheid geen loos begrip te laten zijn, deze daadwerkelijk ook te kunnen nemen, zal gebruik zorgvuldig gemotiveerd moeten zijn en ingebed in een context (en in een proces) waarin dit is geregeld, en verantwoordelijken aanspreekbaar zijn.

Vanuit het oogpunt van openbare dienstverlening en openbaar bestuur is de grondregel (en de wet¹) dat besluiten die fundamentele impact hebben op individuele mensen en hun leven, nooit volledig autonoom genomen mogen worden, maar dat er altijd een mens of mensen in het proces betrokken zijn. Maar ook dan is "the computer says no" helaas nog steeds vaak een realiteit met soms zeer serieuze of absurde gevolgen, denk bijvoorbeeld aan de twintigjarige lijdensweg van een Rotterdamse na diefstal van haar auto; de registers bleven belangrijker dan de mens².

Bij inzet van AI in complexere besluitvorming is "de computer" nog diffuser en is het nog lastiger het besluitvormingsproces te volgen. Het is vanzelfsprekend dat er in ieder geval altijd een beroep mogelijk is waarin menselijke interactie, ook in een vroeg stadium, niet mag ontbreken.

¹ Artikel 22 AVG

² ² <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/06/01/die-auto-staat-wel-op-uw-naam-goeiedag>

nieuw kolonialisme

AI is, net als alle technologie, een cultureel artefact, voortkomend uit, en zich ontwikkelend in, een bepaalde context. Alhoewel er zeker een grote academische context te benoemen is, is de dominante cultuur van AI toch de wit-angelsaksische, en dan met name die van het libertijnse Silicon Valley, of Chinees en voor ons minder bruikbaar. Dat is in brede zin het geval met de meeste technologie van de digitalisering, maar AI is een speciaal geval. De essentie van veel *deep learning* systemen is dat ze precies ontworpen zijn om *een stuk cultuur te 'vatten' in een model om dit in een andere, nieuwe, context opnieuw tot expressie te brengen.*

In simpele gevallen is het duidelijk dat dit problematisch is; een AI die recidive voorspelt, getraind met grote hoeveelheden cases uit Florida, zal wat moeite hebben effectief te zijn in het Noorse penitentiaire systeem, dat zelf bij lange na niet genoeg cases heeft om een AI te kunnen trainen³.

Veel diffuser, maar des te belangrijker, zijn de echt grote systemen welke de basis kunnen vormen voor veel (toekomstige) AI producten⁴. De link tussen bron en product is onduidelijk, de discontinuïteit is versluierd, ook doordat Nederlandse producten uit halffabrikaten kunnen worden doorontwikkeld. De bronnen hiervan zijn natuurlijk die van de dominante cultuur en daarmee haast per definitie *niet inclusief*.

Voor Nederland, als klein land met een klein taalgebied is het daarom bij uitstek van belang uiterst kritisch te kijken naar doelmatigheid en effectiviteit in de specifieke uitvoeringscontext. Waar we AI producten in het openbaar bestuur inzetten is dit extra van belang; *rechtsongelijkheid en ook de mensenrechten kunnen in het geding zijn.*

De diversiteit van de Europese samenleving is gebaad bij een bundeling van krachten, met specifieke aandacht voor de kleinere taalgebieden. Waar nu, naast het Engels, aarzelend grotere initiatieven ontstaan in het Duits, Frans en Spaans zal er meer Europese samenwerking nodig zijn voor de kleinere taal- en cultuurgebieden.

³ <https://www.propublica.org/article/machine-bias-risk-assessments-in-criminal-sentencing>

⁴ GPT3, Wu Dao 2.0, and of course google & facebook

goed opdrachtgeverschap en effectieve regelgeving

Er is maatschappelijk natuurlijk veel te doen om AI en de potentiële impact. De framing dat we de "race aan het verliezen zijn" van big tech is op geen enkele manier behulpzaam. De bijbehorende hyperbool is niet helemaal onterecht, echter. AI wordt vaak gezien als de 'vierde industriële revolutie' (na stoom, elektriciteit en informatietechnologie), en er is, wanneer we kijken naar de snelheid van de ontwikkeling en de potentie van de toepassingen, best veel te zeggen voor dat perspectief.

Het is geen race, maar een wel een fundamentele, diepe en betekenisvolle ontwikkeling waar we ons maatschappelijk en bestuurlijk toe moeten verhouden.

Daarvoor is kennis en een zekere mate van vertrouwdheid nodig, zowel breed maatschappelijk als in bestuurlijke context. Niet iedereen hoeft een expert te worden, maar we moeten in staat zijn realistisch om te gaan met verwachtingen, en zowel de overdreven claims als de naïeve onderschatting als zodanig kunnen herkennen. Zowel de eerste aanbeveling als de tweede uit het geciteerde WRR rapport hebben betrekking hierop. AI-wijsheid is noodzaak.

Goed opdrachtgeverschap vanuit de overheid vergt gedegen kennis en expertise. AI te vaak haalt de overheid deze bij de leverancier, met vaak desastreuze gevolgen. Een open, transparante en controleerbare overheid op het gebied van in te zetten en ingezette IT systemen vergt kennis van die systemen. Zo ook het zien van potentie en kansen, en het niet onderschatten van gevaren, bij inzet en gebruik.

De inzet van AI systemen buiten het overheidsdomein is onderhevig aan wet en regelgeving.

Ten eerste moeten we stellen dat bestaande wet- en regelgeving meestal geen onderscheid maakt tussen online versus offline, of digitaal versus analoog. In veel gevallen is deze gewoon van toepassing, maar schort het aan kennis deze effectief toe te passen in het digitale domein; hier is grote winst te behalen.

Dat wil niet zeggen dat er, nu of in de toekomst, geen specifieke wet- en regelgeving noodzakelijk is. Om deze doelmatig en effectief, controlebaar en ook handhaafbaar te ontwerpen is er, vooral ook vanuit de verticale domeinen, veel kennis en expertise nodig. Juridische, technische en domein specifieke expertise zou op de departementen in speciale multidisciplinaire taakgroepen moeten worden ontwikkeld.

Tom Demeyer,
CTO Waag, Amsterdam